

Tanden

Het Internationaal Energieagentschap (IEA) laat aan de vooravond van de OPEC-vergadering in Wenen op 8 juni aanstaande de tanden zien. De oproep aan de OPEC-lidstaten om de productie van ruwe olie te verruimen om de opwaartse prijsdruk te verminderen, werd vergezeld met het dreigement om de inzet van strategische voorraden van de IEA-lidstaten te gaan voorbereiden.

Dat is opmerkelijk. Sinds 1990 is de werkverdeling tussen beide organisaties steeds zo geweest dat bij storingen in de aanvoer van olie, vooral van OPEC-olie, de organisatie zelf de verantwoordelijkheid op zich nam om weggevallen productie te compenseren met olie uit andere lidstaten. Compensatie voor weggevallen productie uit Libië komt voor rekening van de OPEC. Volgens deze redenering zou de oplopende druk op de prijs door de stijgende vraag vragen om maatregelen van consumerende landen. Echter, deze druk komt niet zozeer uit de lidstaten van het IEA als wel uit de opkomende landen.

Flexibiliteit

Veelal nam Saoedi-Arabië, het land met de grootste buffercapaciteit, de taak van hoeveelheidsaanpasser op zich. Kennelijk is er in het Parijse

twijfel gerezen over de wilskracht van Saoedi-Arabië om de prijzen dusdanig te beheersen dat ook variatie onder de 100 dollar per vat tot de mogelijkheden behoort. Politici van OESO-landen, maar ook in opkomende landen, snakken naar enige lucht voor de economie. Het Saoedische stimuleringsprogramma is vast debet aan de ontstane twijfel. Immers, met een olieprijs die consequent boven de 100 dollar per vat staat, blijft ondanks de hoge uitgaven nog een redelijke marge voor verdere sociaaleconomische stimulering bestaan. De nationale rok is nader dan het internationale hemd.

Onrust

Sinds de nauwere samenwerking tussen OPEC en IEA verankerd is in het recent afgesloten IEF Charter, lijkt het wel of de irritaties tussen beide organisaties aan het oplopen zijn. De oorzaak is echter niet alleen de olieprijs. Het voorzitterschap van de OPEC-vergadering van ministers berust momenteel bij Iran. Het ontslag van de Iraanse olieminister en de aankondiging van president Ahmadinejad om zelf naar Wenen af te reizen als waarnemend olieminister zorgde voor onrust in veel hoofdsteden, inclusief die in sommige Arabische landen. In de Arabische Golfstaten bestaat veel onrust over de rol van Iran in de Arabische Lente, maar ook in Iran zelf rommelt het stevig. Iran's hoogste leider, ayatollah Khamenei, zag zich genoodzaakt corrigerend op te treden. De voorbereiding van de OPEC-vergadering in juni verloopt dus allesbehalve op rolletjes. Deze onzekerheid vormt

een schril contrast met de samenwerking tussen producerende en consumerende landen in 2008. De effecten van economische crisis en lokale onrust hebben de internationale ruimte om samen op te trekken, en deels voorbij te gaan aan nationale belangen, verkleind.

Krapte

In de schaduw van de Arabische Lente en de Japanse troebelen, worstelt Rusland met tekorten aan olieproducten, waardoor zij de exporten aan banden heeft gelegd. Ook hier speelt politiek op de achtergrond een rol. De langzaam op stoom komende presidentsverkiezingen volgend jaar kunnen moeilijk plaatsvinden tegen een achtergrond van olieproductkrapte. Althans, niet in een belangrijk producerend en exporterend land als Rusland, waar de vrijheid van de afgelopen jaren toch vooral in de allengs stil komen te staande, auto is gevierd. Hier doet het gebrek aan raffinagecapaciteit zich voelen, gecombineerd met de verlokkingen van de internationale marktprijzen voor Russische oliebedrijven. Daar is nu een stokje voor gestoken door de beperkingen van de export. Sinds het begin van de jaren '90 heeft Rusland een aanzienlijk marktaandeel verworven in vooral de Europese oliemarkt. Daarnaast is ook de Chinese markt een steeds aantrekkelijker bestemming voor Russische olie geworden. Echter, ook in China loopt de binnenlandse spanning op de oliemarkt op. Het verschil tussen de internationale olieprijs en de prijs op de Chinese markt is, zolang niet duidelijk is in hoeverre de overheid het verschil

wil goedmaken, geen stimulans voor Chinese oliebedrijven om olieproducten te verkopen. De Chinese overheid is zeer op haar hoede wegens de oplopende inflatie. Aangezien de prijzen niet echt mogen stijgen, ontstaan er weer ouderwets aandoende rijen omdat het aanbod bij dat prijsregime stopt.

X-factor

Je zou bijna gaan denken dat de enige plek waar geen grote problemen zijn, de OESO-landen zijn. Maar niets is minder waar. Het klopt wel dat de groei van de vraag in de OESO-landen bescheiden is. Dit is vooral te wijten aan het bloedeloze herstel van de economie in veel landen. De vrees is dat de relatief hoge olieprijsen het broze herstel parten zullen spelen. Maar vooral in een land als de Verenigde Staten ligt het olieprijsniveau zeer gevoelig. De X-factor van Obama zal in belangrijke mate worden afgemeten aan banen en de prijs van benzine. Op beide fronten heeft hij nog moeite het publiek te overtuigen. Gelukkig voor hem noteert de WTI tegenwoordig wel lager dan Brent en het OPEC-mandje, maar de openheid van de Amerikaanse markt zal dat verschil niet veel groter maken. Maatregelen a la Rusland en China zullen daar tegen de borst stuiten. Veel liever oefent men druk uit op de OPEC-landen, zodat het eigen strategische voorradenkruit nog even droog kan blijven. Maar de tanden zijn ontbloot.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Energieraad. ■